

Asia: HE 125/2024 vp Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi kansaneläkelain ja Kansaneläkelaitoksen kuntoutusetuuksista ja kuntoutusrahaetuksista annetun lain muuttamisesta sekä eräiksi muiksi laeiksi

Invalidiliitto kiittää sosiaali- ja terveystieteiden valtakunnallista lausuntopyynnöstä. Invalidiliitto on fyysisesti vammaisten ja toimintaesteisten ihmisten valtakunnallinen vaikuttamisen ja palvelutoiminnan monialajärjestö. Liitto edistää ja kehittää fyysisesti vammaisten ja toimintaesteisten henkilöiden mahdollisuuksia osallistua, liikkua ja elää täysipainoista elämää. Invalidiliitossa on lähes 24 000 henkilöjäsentä ja 141 jäsenyhdistystä.

Invalidiliitto pitää erittäin tervetulleena muutosta, jossa kansaneläkettä ja takuueläkettä ei myönnetä enää alle 18-vuotiaille. Tutkimukset ja Invalidiliittoon kertyneet kokemukset ovat osoittaneet, että työkyvyttömyyseläkkeen myöntäminen nuorelle peruskoulun jälkeen, on osoittautunut lähinnä osallisuuden kannalta poissulkeväksi etuudeksi. Työelämään siirtyminen on ollut erittäin haasteellista työkyvyttömyyseläkkeen vastaanottamisen jälkeen.

Oppivelvollisuuden ikärajan nostaminen 18-vuoteen on perustellusti nostanut esiin kysymyksen eri etuuksien roolista alle 18-vuotiaille. Peruskoulun jälkeinen toinen aste on muuttunut maksuttomaksi ja siten poistanut taloudellista vastuuta huoltajilta toisen asteen opinnoissa. Tästä näkökulmasta on oikein tarkastella myös kuntoutusrahan roolia alle 18-vuotiaille.

Hallituksen esityksessä on tarkasteltu muutosta ansiokkaasti perusoikeuksien, yhdenvertaisuuden ja YK:n lapsen oikeuksien sekä YK:n vammaisyleissopimuksen näkökulmista. Invalidiliitto pitää perustelluna nostaa etuuksien alaikäraja 18-vuoteen, joka vastaa näin YK:n lapsen oikeuksia koskevan yleissopimuksen ikärajaa. Invalidiliitto huomauttaa kuitenkin, että kun tarkastellaan YK:n vammaisyleissopimuksen artiklaa 24 (oikeutta koulutukseen) on huomioitava se seikka, että kaikki vammaiset henkilöt eivät saa koulutusta lähiympäristössään eivätkä siten voi asua koulutuksen ajan huoltajiensa taloudessa. Fyysisesti vammaisella nuorella ei ole samoja valinnan mahdollisuuksia ammatillisessa koulutuksessa kuin vammattomilla nuorilla. Mikäli lähioppilaitoksessa ei ole soveltuvaa alaa, on ala löydettävä jostain kaukaisemmasta oppilaitoksesta. Vammaisen nuori voi myös olla pakotettu siirtymään vaativan erityisen tuen oppilaitokseen, koska lähiympäristössä ei ole tarvittavaa tukea kouluttautumiseen. Oikeus koulutukseen (art 24) voi siis nyt tämän muutoksen myötä vaarantua johtuen vanhempien heikosta taloudellisesta tilanteesta.

Nuorella on mahdollisuus hakea opintorahaa ja opintolainaa täytettyään 17-vuotta. Vammaisella nuorella työllistymisen näkymät ovat kuitenkin heikommat kuin muilla nuorilla toisen asteen jälkeen. Tämän vuoksi vammaisilla nuorilla mahdollisuudet maksaa takaisin opintolainaa, ovat heikot. Lopputulema voi siis olla, että vammaisen nuori ei hae opintotukea täytettyään 17-vuotta, vaikka asuisi opintojen ajan omassa taloudessaan.

Yhteenvetona voi siis todeta, että hallituksen esitys johtaa siihen, että niissä perheissä, joissa ei taloudellisesti ole mahdollista tukea nuorta, joutuu nuori turvautumaan toimeentulotukeen. Lainsäätäjän on otettava erityisen huomion kohteeksi nämä opiskelijat, jotta heidän YK:n vammaisyleissopimuksen artikla 24 mukainen oikeutensa koulutukseen ei vaarantuisi.

Invalidiliiton näkemyksen mukaan muutokset vammaisetuuksien ikärajoihin ovat kannatettavat ja hyvin perustellut. Ikärajojen muutokset selkeyttävät vakuutettujen oikeusasemaa, koska alle 18 – vuotiaiden vakuutettujen asemaan vaikuttaa vanhempien vastuu huollosta ja kasvatuksesta.

Invalidiliitto kannattaa työkyvyttömyyseläkkeellä olevien työhönpaluun edistämisestä annetun lain voimassaoloajan jatkamista vuoden 2025 loppuun. Tämä on välttämätöntä, koska korvaavaa menetelmää työkyvyttömyyseläkkeiden ja ansioiden joustavasta yhteensovittamisesta ei ole vielä luotu. Invalidiliitto edellyttää, että hallitusohjelman kirjaukset ansiotulojen ja työkyvyttömyyseläkkeiden joustavasta yhteensovittamisesta toteutetaan.

INVALIDILIITTO RY

Helsingissä, 16. lokakuuta 2024

Janne Juvakka
toimitusjohtaja

Laura Andersson
yhteiskuntasuhdejohtaja

Lisätietoja: Anne Mäki, asiantuntija, koulutus ja työelämä, anne.maki@invalidiliitto.fi